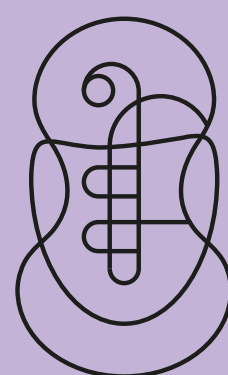

ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ

Ντμίτρι Σοστακόβιτς

1906 – 1975

**ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΟ ΚΑΙ
ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΡ.1 ΣΕ ΜΙ ΥΦΕΣΗ ΜΕΙΖΟΝΑ,
ΕΡΓΟ 107**

**1//ALLEGRETTO
2//MODERATO –
3//CADENZA –
4//ALLEGRO CON MOTO**

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΡΩΣΟΣ ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΙΣΤΑΣ ΜΤΙΣΛΑΒ ΡΟΣΤΡΟΠΟΒΙΤΣ ΚΑΠΟΤΕ ΑΝΑΚΑΛΕΣΕ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΤΗΝ ΕΝΤΟΝΗ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΣΟΣΤΑΚΟΒΙΤΣ, Ο ΣΥΝΘΕΤΗΣ ΝΑ ΓΡΑΦΕΙ ΓΙΑ ΕΚΕΙΝΟΝ ΕΝΑ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΟ.

Όταν ζήτησε τη συμβουλή της γυναικάς του Σοστακόβιτς για τον ενδεχόμενο τρόπο χειρισμού του αιτήματος, εκείνη του είπε χαρακτηριστικά: «Αν θες ο Ντμίτρι Ντμιτρίεβιτς να γράψει κάτι για σένα, η μόνη συμβουλή που μπορώ να σου δώσω είναι, ποτέ μην του το ζητήσεις ούτε καν να του το συζητήσεις.» Ο Ροστρόπόβιτς ακολούθησε αυτή τη συμβουλή και η επιθυμία του πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1959, όταν ο συνθέτης έγραψε για

αυτόν το Πρώτο Κοντσέρτο για βιολοντσέλο.

Οι επιρροές του έργου είναι αρκετά προφανείς. Αφενός πηγή έμπνευσης αποτέλεσε η Συμφωνία κοντσερτάντε για βιολοντσέλο και ορχήστρα του Προκόφιεφ που επίσης είχε αφιερωθεί στον Ροστρόπόβιτς, αφετέρου ο Σοστακόβιτς δομικά ακολούθησε σε ένα μεγάλο βαθμό το μοντέλο του Πρώτου Κοντσέρτου για βιολί. Και τα δύο αυτά κοντσέρτα παρουσιάζουν παρεμφερή δομική πρωτοτυπία, ιδίως λόγω της τοποθέτησης και του ιδιαίτερου μουσικού βάθους της καντέντσας τους, ενώ παράλληλα τα αργά μέρη τους και τα φινάλε έχουν αντίστοιχα συναφή χαρακτήρα.

Ο Σοστακόβιτς παρουσίασε στον Ροστρόπόβιτς τη χειρόγραφη παρτιτούρα του κοντσέρτου στις 2 Αυγούστου 1959. Τέσσερις μόνο μέρες μετά ο τσελίστας ήταν σε θέση να παίξει στον συνθέτη το σολιστικό μέρος και μάλιστα από μνήμης, κάτι που έγινε –σύμφωνα με μαρτυρία του τσελίστα– μέσα σε μία κατάσταση διάχυτης ευθυμίας ενισχυμένης από την κατανάλωση σεβαστών ποσοτήτων βότκας. Η πρεμιέρα του Κοντσέρτου δόθηκε με επιτυχία στις 4 Οκτωβρίου 1959 στην Αγ. Πετρούπολη (τότε Λένινγκραντ) με τον Ροστρόπόβιτς στο ρόλο του σολίστα και τη Φιλαρμονική της πόλης υπό τη διεύθυνση του αρχιμουσικού Γιεβγκένι Μπραβίνσκι.

Όσον αφορά στην ενορχήστρωση του κοντσέρτου ο συνθέτης πρωτοτυπεί περιλαμβάνοντας μόνο ένα χάλκινο πνευστό, και συγκεκριμένα ένα κόρνο, στο οποίο αναθέτει προεβλημένο ρόλο. Σε κάποια σημεία, ιδίως στα εξωτερικά μέρη, το κόρνο έχει ρόλο οιο-

νε ανταγωνιστικό προς το βιολοντσέλο, ενώ άλλοτε προλείπει η επιβεβαιώνει τις εισόδους του λειτουργώντας συμπληρωματικά. Γενικά, η ελαφριά ενορχήστρωση αφήνει μεγάλα περιθώρια αβίαστης εκτόλιξης της σολιστικής γραμμής, σίγουρα περισσότερα από ότι σε άλλα μεγάλα κοντσέρτα του ρεπερτορίου του βιολοντσέλου.

Το πρώτο μέρος οικοδορείται πάνω σε ένα μοτίβο τεσσάρων νοτών, που θυρίζουν κάπως το χαρακτηριστικό μοτίβο re–mi ύφεση–ντο–σι, που προκύπτει από τη μουσική αποτύπωση των αρχικών DSCH της γερμανικής γραφής του ονόματος του συνθέτη και βρίσκεται διάσπαρτο στα έργα του ως μία άτυπη μουσική «υπογραφή». Σε όλο το μέρος κυριαρχεί ένα σκοτεινό, γκροτέσκο και καυστικό χιούμορ με τη μορφή παιγνιδιούδους εμβληθρίου. Το δεύτερο μέρος ανοίγει με μία σύντομη ορχηστρική εισαγωγή, μετά την οποία το βιολοντσέλο παρουσιάζει ένα αισθαντικό, ραψωδικό χαρακτήρα θέμα υπό τη συνοδεία με διαρκή σχολιαστική κίνηση από τις βιόλες. Χαρακτηριστικός είναι και ένας ανάλογος χαρακτήρα διάλογος μεταξύ τσέλο (με αρμονικούς), τσελέστας και πρώτων βιολιών, που κλείνει αιθέρια το μέρος. Χωρίς διακοπή ακούγεται μία εκτενέστατη καντέντσα του βιολοντσέλου. Ο Σοστακόβιτς επαναφέρει και αναπτύσσει περαιτέρω στο δραματικό αυτό μονόλογο το μοτίβο του πρώτου μέρους και το βασικό θέμα του δεύτερου προετοιμάζοντας παράλληλα την έλευση του φινάλε, που έρχεται ως φυσική κατάληξη της καντέντσας. Ένα χορευτικό ροντό, άγριο, άκρως δεξιοτεχνικό για το τσέλο και έντονα

ρυθμικό, επαναφέρει την ατμόσφαιρα του πρώτου μέρους προσδίδοντας επιπλέον μία αίσθηση απεγνωσμένης κραυγής και ενίοτε σκληρότητας, με αποκορύφωμα στη ρανιδώδη coda, η οποία επαναφέρει στο προσκήνιο το αρχικό μοτίβο του έργου.

Ρόμπερτ Σούμαν

1810 – 1856

**ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΡ.4 ΣΕ ΡΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ,
ΕΡΓΟ 120**

**1//ZIEMLICH LANGSAM – LEBHAFT
2//ROMANZE: ZIEMLICH LANGSAM
3//SCHERZO: LEBHAFT
4//LANGSAM – LEBHAFT**

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΔΕΚΑ ΠΕΡΙΠΟΥ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΡΟΜΠΕΡΤ ΣΟΥΜΑΝ ΑΦΙΕΡΩΘΗΚΑΝ ΣΧΕΔΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΡΓΩΝ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ, ΠΟΥ ΦΑΝΕΡΩΝΟΥΝ ΠΕΡΙΤΡΑΝΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΕΣ ΤΑΛΕΝΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΘΕΤΗ ΤΟΥΣ, ΤΗ ΝΕΑΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΕΒΑΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΦΟΡΟ ΕΡΩΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΑΡΑ ΒΗΚ.

Το 1840 έμελλε να είναι για τον Σούμαν μία δημιουργική χρονιά αφιερωμένη κυρίως στη σύνθεση τραγουδιών, που ξεπέρασαν τα 160. Και αυτά ήταν έκφραση

και απόρροια του έρωτά του για την Κλάρα, ο οποίος σφραγίστηκε και επίσημα με το γάμο τους στις 12 Σεπτεμβρίου 1840. Το 1841 αποτέλεσε μία «συμφωνική» χρονιά για τον συνθέτη, υπό την έννοια ότι επικεντρώθηκε –για πρώτη φορά τόσο επιμελώς– στη σύνθεση συμφωνικών έργων· η Φαντασία για πιάνο και ορχήστρα (που έμελλε να αποτελέσει το πρώτο μέρος του Κοντσέρτου για πιάνο), το έργο «Εισαγωγή, σκέρτσο και φινάλε» καθώς και δύο συμφωνίες (γνωστές σήμερα ως Πρώτη και Τέταρτη) γεννήθηκαν εκείνη τη χρονιά. Η πρεμιέρα της Πρώτης Συμφωνίας στις 31 Μαρτίου 1841 ήταν άκρως επιτυχημένη· λίγο μετά ο συνθέτης εμπνεύστηκε μία νέα συμφωνία, που σχεδιάστηκε ως τις αρχές Ιουνίου, ενώ η ενορχήστρωσή της ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο. Ο συνθέτης την αποκαλούσε «Συμφωνία της Κλάρας», χαρακτηρισμός που σπάνια συνοδεύει το έργο σήμερα. Η πρεμιέρα της συμφωνίας αυτής στη Λειψία τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς υπό τη διεύθυνση του Φέρντιναντ Ντάβνιτς ήταν μία παταγώδης αποτυχία, γεγονός που έκανε τον Σούμαν να αποσύρει το έργο.

Δέκα χρόνια αργότερα, ενώ ζούσε πλέον στο Ντίσελτορφ ως μουσικός διευθυντής της πόλης, ο Σούμαν καταπάστηκε με το να ολοκληρώσει το τρίτο μέρος της ημιτελούς Δεύτερης Συμφωνίας του Γερμανού συνθέτη Νόρρπερτ Μπουργκμύλερ, που είχε φύγει πολύ πρόωρα από τη ζωή (1836) σε ηλικία μόλις είκοσι έξι ετών. Τότε φαίνεται ότι γεννήθηκε μέσα του η επιθυμία επιστροφής στη δική του «Συμφωνία της Κλάρας». Αναθεώρησε σε με-

Δύσκολες Πορείες – Μεγάλη Μουσική Κ 20.03.2021 @ 20.30

γάλο βαθμό την ενορχήστρωσή της επιστρατεύοντας περισσότερα όργανα στη στήριξη των μελωδικών γραμμών αλλά και τροποποίησε τμήματα του έργου σε μία απόπειρα να ενισχύσει τη θεματική σχέση των μερών μεταξύ τους. Με τη νέα αυτή μορφή η Συμφωνία παρουσιάστηκε δημόσια τον Μάιο του 1853 στο Ντίσελτορφ υπό τη διεύθυνση του συνθέτη, ενώ εκδόθηκε ως Τέταρτη, μιας και στο μεταξύ ο Σούμαν είχε ήδη παρουσιάσει και εκδώσει τρεις συμφωνίες. Η Τέταρτη Συμφωνία παίζεται κατά κανόνα στην αναθεωρημένη της εκδοχή, η οποία έχαψε εξ αρχής και της «έγκρισής» της Κλάρας Σούμαν. Παρόλα αυτά, υπάρχουν μέχρι σήμερα θερμοί υποστηρικτές της αξίας της αρχικής ενορχήστρωσης – ανάμεσά τους ξεχωρίζει η μορφή του Γιοχάνες Μπραμς.

Το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της Τέταρτης Συμφωνίας είναι η σύλληψη της ως μίας μονομερούς στην ουσία συμφωνίας. Μπορεί βέβαια να διακρίνονται ξεκάθαρα τέσσερα μέρη, αυτά όμως ακούγονται χωρίς διακοπή και είναι σαφές ότι στη σκέψη του συνθέτη νοούνται ως επιμέρους σταθμοί ενός απολύτως ενιαίου ταξιδιού. Ακριβώς γι' αυτό και μοιράζονται κοινό θεματικό υλικό, που μεταμορφώνεται εύπλαστα ανάλογα με τις επιταγές κάθε μουσικής στιγμής. Στο πνεύμα αυτό, η πρώτη έκδοση της Συμφωνίας την περιγράφει ως «Εισαγωγή, Allegro, Ρομάντσα, Σκέρτσο και Φινάλε σε ένα μέρος». Με το άνοιγμα της αρχικής αργής εισαγωγής, φαγκότα, δεύτερα βιολιά και βιόλες παρουσιάζουν ένα μελωδικό μοτίβο που αποτελεί τον θεματικό πυρήνα όλου του έργου. Από αυτό το μοτίβο γεννιέται το κύριο θέμα του ακόλουθου γρήγορου τμήματος, ενώ η μεσαία ενότητα της αισθαντικής ρομάντσας βασίζεται ξεκάθαρα στο ίδιο μοτίβο. Αντεστραμμένο και με εντελώς διαφορετικό πια χαρακτήρα το μοτίβο μεταμορφώνεται στο κύριο θέμα του ακόλουθου σκέρτσου. Η αργή, μεγαλοπρεπής εισαγωγή του φινάλε επαναφέρει στο προσκήνιο ψήγματα του πρώτου μέρους στα πρώτα βιολιά, ως παρεμβολές στο σιβαίο θέμα των χάλκινων πνευστών. Το φινάλε λειτουργεί ως αντίποδας του πρώτου μέρους, μετακινούμενο ξεκάθαρα από τη δραματική και αγωνιώδη ατμόσφαιρα της αρχής προς μία διέσωση πηγαίας αισιοδοξίας και ευθυμίας.

Σολίστ της ΚΟΑ

Άγγελος Λιακάκης

ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΟ

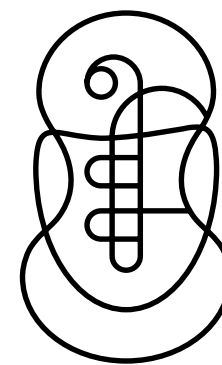
Γεννημένος στην Αθήνα, ο Άγγελος Λιακάκης ξεκίνησε μαθήματα βιολοντσέλου με τον Χρήστο Σφέτσα και συνέχισε τις σπουδές του ως υπότροφος των ιδρυμάτων Ι.Κ.Υ. και Ωνάση με τους Csaba Onczay, Leonid Giorokhov και Kim Bak Dinitzen. Εμφανίζεται τακτικά, τόσο ως σολίστ με σημαντικές ορχήστρες, όσο και ως μέλος συνόλων μουσικής δωρατίου, έχοντας δώσει ρεσιτάλ και συναυλίες σε μεγάλα φεστιβάλ της Ελλάδας και του εξωτερικού. Έχει διατελέσει μέλος του Νέου Ελληνικού Κουαρτέτου, με το οποίο έχει εμφανιστεί σε πολυάριθμες συναυλίες και έχει σημειώσει σημαντική δισκογραφία για τις εταιρίες BIS, EMI Classics, Naxos, Legend κ.ά. Το ρεπερτόριο του καλύπτει ένα ευρύ φάσμα της μουσικής φιλολογίας, από το μπαρόκ μέχρι την avant-garde, ενώ διατηρεί ιδιαίτερους δεσμούς με τους Έλληνες δημιουργούς, με το ενεργητικό του να περιλαμβάνει πολλές πρώτες εκτελέσεις έργων τους. Ο Άγγελος Λιακάκης είναι Κορυφαίος βιολοντσελίστας

της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών. Παράλληλα, είναι καθηγητής βιολοντσέλου και μουσικής δωματίου στο Ωδείο Αθηνών και το Ωδείο Kodály, ενώ παραδίδει τακτικά σεμινάρια βιολοντσέλου στο Φεστιβάλ Πηλίου. Μαζί με τον πιανίστα Τίτο Γουβέλη, με τον οποίο συνεργάζονται σταθερά τα τελευταία χρόνια, διδάσκει στο Διαρκές Σεμινάριο Μουσικής Δωματίου, υπό την αιγίδα της Κ.Ο.Α.

Λουκάς Καρυτινός

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Καλλιτεχνικός διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών από τον Οκτώβριο του 2020. Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Μουσική και Νομικά, στο Ωδείο Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών αντίστοιχα, και διεύθυνση ορχήστρας στο Πανεπιστήμιο Τεχνών του Δ. Βερολίνου και στο Μοσαρτέομπ του Σάλτσμπουργκ. Από το 1981 έως το 1985 εργάστηκε στην Γερμανία και από το 1985 κατέχει θέση τακτικού αρχιμουσικού στην Ε.Λ.Σ., στην οποία έγινε μουσικός διευθυντής (1992) και καλλιτεχνικός διευθυντής (1999–2005). Στο Βερολίνο υπήρξε μουσικός διευθυντής της ορχήστρας δωρατίου Σαρλότενμπουργκ και καλλιτεχνικός διευθυντής του Πίκολο Θεάτρο Μπερολίνο. Από το 1997

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

20 – 21

ΧΟΡΗΓΟΙ

**ΧΟΡΗΓΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ**

**ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ**

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

